

Claudio Monteverdi

Maria Vespers

met medewerking van o.m.

Klaartje van Veldhoven, sopraan
Bauwien van der Meer, sopraan
Petra Ehrismann, alt
Jean-Léon Klostermann, tenor
Mattijs Hoogendijk, tenor
Marc Pantus, bas/bariton
Canticum Gregorianum

begeleidingsorkest

Accademia Amsterdam

onder leiding van

Paul Valk

zondag 11 mei 2014

aanvang: 15:00 uur

zaterdag 24 mei 2014

aanvang: 20:00 uur

Toegangsprijs:
CJP/65+:
Donateurs:
Kinderen tot 15 jaar:

€ 17,50
€ 16,00
€ 1,50 korting
gratis

Dr. Hofstee
STICHTING

VSbfonds,
iedereen doet mee

De Rijp

Grote Kerk, Grote Dam 6

Hoorn

Oosterkerk, Grote Oost 58-60

PROGRAMMABOEKJE

tevens bewijs van toegang

Altijd wel
een vestiging
in de buurt

Rollebol kindercentra biedt: opvang op maat!

Rollebol is een professionele kinderopvangorganisatie voor ouders die veel waarde hechten aan kwaliteit, service en flexibiliteit. Onze dienstverlening is optimaal mogelijk afgestemd op uw eisen en wensen.

Rollebol kindercentra heeft kwaliteit hoog in het vaandel staan en is HKZ/ISO 9001-2009 gecertificeerd.

Bij ons kunt u niet alleen kiezen voor reguliere kinderopvang, maar ook in te roosteren dagdelen en flexibele opvang op basis van uren. Op diverse locaties in Alkmaar bieden we Opvang voor 0-4

jarigen, en voor kinderen vanaf 4 jaar is er BSO (buitenschoolse opvang) en TSO (tussenschoolse opvang). Alle vestigingen van Rollebol kindercentra zijn geopend van 07.00 uur tot 19.00 uur.

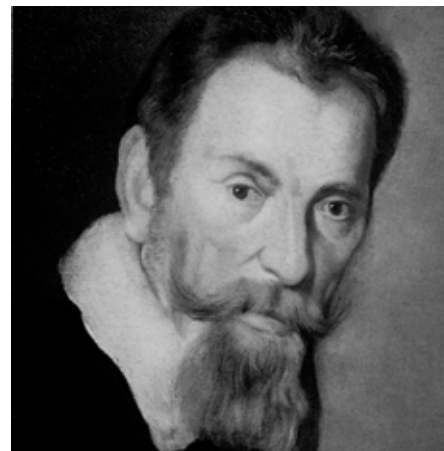
Meer informatie:

Centrale administratie: Kennemerstraatweg 13 - 1814 GA Alkmaar - e: info@rollebol.nl - t: 072 566 90 28

www.rollebol.nl

Claudio Monteverdi (1567-1643)

Il Vespro della Beata Virgine

da concerto composto sopra canli fermi

- 1610 -

Hoesten en andere bijgeluiden verstoren de concentratie van musici en luisteraars.

Wij vragen u dit zoveel mogelijk te beperken.

Bovendien wordt van dit concert een opname gemaakt.

Vergeet u niet uw mobiele telefoon uit te zetten?

Bij voorbaat dank.

Voorwoord

Toen ik mocht nadenken over een mooi werk voor mijn 20-jarig dirigentschap bij Sine Nomine kreeg ik een geweldige ingeving. Want als je liefhebber bent van prachtige vocale muziek staat dit werk zéker wel op je verlanglijstje...! Maar was dit wel haalbaar? Konden wij deze complexe muziek uitvoeren? Waren we in staat een en ander te bekostigen? Want het vraagt nogal wat... Ik heb het Nederlands Kamerkoor gehoord en gezien toen zij dit uitvoerden in 2012. Tja, zij wél...

Magistraal, adembenemend, aldoor inspirerend. Koor eerste klas!

Nu ik dit schrijf zijn we inmiddels druk bezig met instuderen en alles voorbereiden. Ik ben blij en trots dat we dit met elkaar hebben kunnen klaarspelen. Zeker ook wat betreft alle zaken achter de schermen en alle financiële rompslomp om dit ook voor óns mogelijk te maken.

Dank aan een ieder die hiertoe heeft bijgedragen!

En nu is het zover: we mogen het twee keer voor het voetlicht brengen. Fantastisch!

We hebben een prachtig barokorkest, 6 vocale solisten van niveau én een kleine schola voor de gregoriaanse antifonen tussendoor.

Aan ons om alles te geven en te zorgen dat nu alles op z'n plek valt.

Sine Nomine en maestro Paul 'in excelsis'!

De San Marco basiliek in Venetië

I
Deus in adiutorium (Deus ad adjuvandum)

II
Psalmus 109: Dixit Dominus

III
Concerto: Digna sum

IV
Psalmus 112: Laudate pueri

V
Concerto: Pulchra es

VI
Psalmus 121: Gaudatus sum

VII
Concerto: Duo Seraphim

VIII
Psalmus 126: Disi Dominus

IX
Concerto: Audi coelum

X
Psalmus 147: Gauda Jerusalem, Dominum

~~~~~ pauze ~~~~~

XI
Sonata sopra "Sancta Maria, ora pro nobis"

XII
Magnificat
1 - Magnificat anima mea
2 - Et exultavit
3 - Quia respexit
4 - Quia fecit mihi magna
5 - Et misericordia
6 - Fecit potentiam
7 - Deposuit potentes de sede
8 - Esurientes implevit bonis
9 - Suscepit Israel
10 - Sicul loculus est
11 - Gloria Patri
12 - Sicul erat in principio

Toelichting bij het programma

De Mariavespers (Italiaans: 'Il Vespro della Beata Virgine') is de verzameling muziekstukken voor zangstemmen en instrumenten die Claudio Monteverdi (1567-1643) in 1610 liet uitgeven in Venetië. De meeste stukken werden geschreven met het oog op het rooms-katholieke avondgebed (vesper). De verzameling wordt ook wel gezien als de meest briljante 'sollicitatiebrief' ooit geschreven. Monteverdi verwierf ermee de positie van kapelmeester van de San Marco in Venetië.

De Vespers heeft de volgende onderdelen:

- Vijf verschillende psalmen: '**Dixit Dominus**', '**Laudate pueri**', '**Laetatus sum**', '**Nisi Dominus**' en '**Lauda Jerusalem**', gezet voor 6- tot 10-stemmig koor en solisten;
- Aan deze psalmen gaan gregoriaanse antifonen vooraf, die van het feest van Beata Virgine Maria. Ná de psalmen volgen solistische motetten ('**Nigra sum**', '**Pulchra es**', '**Duo Seraphim**', '**Audi coelum**');
- De teksten van zowel gregoriaans als de solo-delen komen uit het Hooglied en vormen een tekstueel op elkaar afgestemde inlijsting van de psalmen;
- Een hymne (in dit geval '**Ave Maris Stella**');
- Het **Magnificat** (volgens de traditie onderdeel van elke vesper, wanneer dan ook), het loflied van de zwangere Maria bij haar bezoek aan haar eveneens zwangere nicht Elisabeth.

De muziek van Monteverdi, seculier of religieus, weerspiegelt de mentaliteitsverandering die plaatsvond tegen het einde van de renaissance. Zijn Mariavespers wordt gezien als een keerpunt in de muziekgeschiedenis, met een klankrijkdom die zijn weerga niet kent. De muziek heeft een uitbundige en glansrijke virtuositeit die tot dan toe ongebruikelijk was in de religieuze muziek.

Voor Monteverdi is de Mariavespers een staalkaart van zijn kunnen. De muziek is dramatisch, opwindend, kleurrijk en Italiaans, maar ook ingehouden, afgewogen, elegant en diepzinnig: een boeiend vlechtwerk van de oude stijl, *stile antico* en de nieuwe, *stile moderno*. De liturgische muziek hield lang vast aan de overgeleverde polyfonie uit de renaissance. Dankzij componisten als Monteverdi kon ze toch loskomen uit dit strenge keurslijf en elementen uit de nieuwe stijl overnemen. Deze *stile moderno* is zowel van technische als van esthetische aard. Polyfonie ruimt de plaats voor begeleide monodie, waarbij één stem, begeleid door een instrumentaal fundament, de basso continuo, de tekst klaar en duidelijk voordraagt, met geregelde uitbarstingen van extreem virtuoze aard, doorgaans in functie van de expressieve weergave van de tekst. Bovendien neemt de deelname van de meest diverse instrumenten ook steeds meer toe, niet alleen, zoals voorheen, ter ondersteuning of zelfs ter vervanging van de vocale partijen, maar als zelfstandige partners, zodat er een rijk gevarieerd wisselspel tot stand komt tussen stemmen en instrumenten, de zogenaamde 'concererende stijl'. Al deze elementen zijn aanwezig in Monteverdi's Mariavespers.

In de psalmen baseert hij zich op de toen gebruikelijke vocale voordracht van die oudtestamentische teksten. Hierbij wordt de oorspronkelijke gregoriaanse melodie, in feite een eenvoudige reciteertoon, gedeclameerd in eerder primitieve akkoorden.

Monteverdi verrijkt die stilistisch ongekunstelde schrijfwijze echter met imitatief contrapunt en virtuoze trekjes, waarbij bovendien solistische tussenkomsten worden gecombineerd met koorpassages en instrumentale ritornelli of tussenspelen zijn ingelast. Daardoor worden de psalmen ware 'kunstwerken' die de directe functionaliteit van het strikt liturgische psalmreciteren verre overstijgen.

In de motetten **Nigra sum, Pulchra es, Duo seraphim** en **Audi coelum** kiest hij resoluut voor de meest moderne stijl: één, twee, drie en zes solostemmen met basso continuo. Het zijn elk op zich grandioze pareltjes die van de zangers vaak een hoge graad van virtuositeit vergen.

Het merkwaardigste deel is de **Sonata sopra Sancta Maria**, een instrumentaal stuk waarin de aanroeping 'Sancta Maria ora pro nobis' ('Heilige Maria, bid voor ons') als nadrukkelijke smeekbede elfmaal wordt vervlochten, telkens in een andere ritmische gestalte.

Deze onvergetelijke sonata mag beschouwd worden als een van de meest imposante instrumentale composities uit de vroegbarok, waarin de zelfstandige behandeling van de instrumenten definitief haar beslag kreeg in de liturgische muziek.

Nog steeds verschillen de meningen of de uitgave van de Vespers bedoeld was als een cyclus die als een coherent geheel diende te worden uitgevoerd (zoals momenteel op de meeste concerten) of eerder als een verzameling composities van zeer uiteenlopende aard, waaruit naar believen een of meerdere stukken konden gekozen worden. Hoewel de laatste opvatting steeds meer veld wint, betekent dit niet dat een volledige uitvoering van de Vespers niet verantwoord zou zijn. Integendeel. Elk concert van de volledige cyclus, vanaf het bescheiden **Invitatorium Deus in adiutorium** tot de schitterende slotclimax met het grootse **Magnificat** is en blijft een unieke ervaring waarnaar elke liefhebber van de 17e-eeuwse muzikale schatkamer steeds weer naar uitzielt.

De theorbe, een snaarinstrument uit de luitfamilie, is aan het einde van de 16e eeuw ontstaan in Noord-Italië en vervulde tot ca. 1750 de functie van continuo-instrument. De theorbe heeft een achteruitgebogen schroevenhouder (kraag). Deze houder -voor zes snaren- ligt in het verlengde van de hals. Een tweede schroevenhouder, schuin achter de eerste aangebracht, is typerend. Deze staat in verbinding met de acht vrij-zwevende, diatonisch gestemde bassnaren (bourdonsnaren). Oorspronkelijk werd dit instrument chitarrone genoemd, misschien als een verwijzing naar de Griekse kitara, die in de Griekse oudheid werd gebruikt om zangers te begeleiden. De lange bassnaren zijn ontstaan om ook lage tonen te kunnen produceren op een luit, die tot die tijd het gangbare instrument was voor zangbegeleiding. De darmsnaren die nodig zijn voor dergelijke lage tonen zouden op een gewone luit onmogelijk dik worden waardoor verlenging noodzakelijk was. Opvallend aan de stemming van een theorbe is dat de hoogste twee snaren een octaaf lager gestemd zijn.

Teksten

De nummering der psalmen volgt de katholieke Vulgata-vertaling; in de Hebreeuwse en protestantse bijbel zijn de nummers één hoger.

I

Intonatio:

Deus, in adiutorium meum intende:

respons:

Domine, ad adiuvandum me festina.

Gloria Patri, et Filio,

et Spiritui Sancto:

Sicut erat in principio,

et nunc, et semper,

et in saecula saeculorum.

Amen. Alleluia.

Intonatio:

God, kom mij te hulp:

respons:

Heer, haast U mij te helpen.

Ere zij de Vader, en de Zoon,

en de Heilige Geest:

zoals het was in den beginne,

en nu, en altijd,

en in de eeuwen der eeuwen.

Amen. Halleluja.

II

[Psalm 109]

Antifoon 'Dum esset rex'

Dum esset rex in accubitu suo,

Nardus mea dedit odorem suavitatis.

[Hooglied]

Terwijl mijn Koning aan tafel is

Verspreidt mijn nardus zijn geur

Dixit Dominus Domino meo:

sede a dextris meis:

Donec ponam inimicos tuos,

scabellum pedum tuorum.

Virgam virtutis tuae

emittet Dominus ex Sion:

dominare in medio inimicorum tuorum.

Tecum principium in die virtutis tuae

in splendoribus sanctorum:

ex utero ante luciferum genui te.

Iuravit Dominus,

et non penitebit eum:

tu es sacerdos in aeternum

secundum ordinem Melchisedech.

Dominus a dextris tuis;

confregit in die irae suae reges.

Ludicabit in nationibus

implebit ruinas:

conquassabit capita in terra multorum.

De torrente in via bibet:

propterea exaltabit caput.

Gloria Patri, et Filio,

et Spiritui Sancto:

Sicut erat in principio,

et nunc, et semper,

De Heer sprak tot mijn Heer:

Zit aan mijn rechterhand:

Totdat ik Uw vijanden,

tot een bank maak voor Uw voeten.

De scepter van Uw macht

zal de Heer uit Sion zenden:

heers temidden Uwer vijanden.

Bij U is de heerschappij ten dage van Uw kracht

in de glans van de heiligen

uit de schoot heb ik U voor de dageraad verwekt.

De Heer heeft gezworen,

en het zal hem niet berouwen:

Gij zijt priester in eeuwigheid

volgens de orde van Melchisedek.

De Heer aan Uw rechterhand

verslaat de koningen op de dag zijner wrake.

Hij zal oordelen over de Volkeren,

hij zal de verdelgingen aanrichten,

hoofden zal hij verpletteren in grote gebieden.

Hij drinkt onderweg uit de beek:

daarom zal hij zijn hoofd opheffen.

Ere zij de Vader, en de Zoon,

en de Heilige Geest:

zoals het was in den beginne,

en nu, en altijd,

et in saecula saeculorum.
Amen.

III

Nigra sum, sed formosa,
filia Jerusalem.
Ideo dilexit me Rex
et introduxit me
in cubiculum suum et dixit mihi:
Surge, amica mea, et veni.
Iam hiems transiit,
imber abiit et recessit,
flores apparuerunt in terra nostra,
tempus putationis advenit.

IV

Antifoon 'Laeva eius'

Laeva ejus, sub capite meo,
et dextera illius amplexabitur me.

Laudate pueri Dominum:
laudate nomen Domini.
Sit nomen Domini benedictum:
ex hoc nunc et usque in saeculum.
A solis ortu usque ad occasum:
laudabile nomen Domini.
Excelsus super omnes gentes Dominus:
et super coelos gloria eius.
Quis sicut Dominus Deus noster,
qui in altis habitat: et humilia respicit
in coelo et in terra?
Suscitans a terra inopem:
et de stercore erigens pauperem.
Ut collocet eum cum principibus:
cum principibus populi sui.
Qui habitare facit sterilem
in domo: matrem filiorum laetantem.
Gloria Patri, et Filio,
et Spiritui Sancto:
Sicut erat in principio,
et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum. Amen.

en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.

[Hooglied]

*Donker van huid doch bekoorlijk,
ben ik, dochter van Jeruzalem:
daarom heeft de koning mij bemind
en mij geleid
in zijn slaapvertrek en mij gezegd:
Sta op, mijn liefste, en kom.
De winter is al voorbij,
de regen is over en verdwenen,
de bloemen zijn ontloken in ons land
Het is tijd om de bomen te snoeien.*

[Psalm 112]

[Hooglied]

*Zijn linkerarm is onder mijn hoofd
En zijn rechter om mij heen.*

*Looft, dienaren de Heer,
looft de naam des Heren.
De naam des Heren zij geprezen,
van nu en tot in eeuwigheid.
Van de opgang der zon tot aan haar ondergang
is de naam des Heren prijzenswaard.
De Heer is verheven boven alle volken,
en zijn heerlijkheid boven de hemelen.
Wie is als de Heer, onze God,
die woont in den hoge, en neerziet
op de dingen in de hemel en op aarde?
De behoeftige tilt hij uit het stof:
de arme verheft hij uit de drek:
om hem bij de vorsten te plaatsen,
bij de vorsten van zijn volk.
Die de onvruchtbare maakt
tot een blijde huisvrouw met kinderen.
Ere zij de Vader, en de Zoon,
en de Heilige Geest:
zoals het was in den beginne,
en nu, en altijd,
en in de eeuwen der eeuwen. Amen.*

V

Pulchra es, amica mea,
suavis et decora filia Jerusalem.
Pulchra es, amica mea,
suavis et decora sicut Jerusalem
terribilis ut castrorum acies ordinata.
Averte oculos tuos a me,
quia ipsi me avolare fecerunt.

VI

Antifoon 'Nigra sum'

Nigra sum sed formosa,
filiae Jerusalem:
Ideo dilexit me Rex,
et introduxit me in cubiculum suum.

Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi:
in domum Domini ibimus.
Stantes erant pedes nostri:
in atriis tuis Jerusalem.
Jerusalem, quae aedificatur ut civitas:
cuius participatio eius in idipsum.
Illuc enim ascenderunt tribus
tribus Domini: testimonium Israel
ad confitendum nomini Domini.

[Hooglied]

*Schoon zijt gij, mijn liefste,
liefelijk en bevallig, dochter van Jeruzalem.
Schoon zijt gij, mijn liefste,
liefelijk en bevallig, zoals Jeruzalem,
maar ook geducht als een leger in slagorde.
Wend uw ogen van mij af,
want ze dwongen mij te vluchten.*

[Psalm 121]

[Hooglied]

*Wel ben ik donker, maar toch bekoorlijk,
Dochters van Jeruzalem:
Daarom heeft de Koning mij bemint
En mij binnengeleid in de bruidskamer.*

*Ik ben verheugd dat mij gezegd is:
Wij zullen naar het huis des Heren gaan.
Onze voeten zullen staan
in Uw voorhoven Jeruzalem.
Jeruzalem, gebouwd als een stad:
waar men zal samenkomen.
Daarheen immers zullen de stammen trekken,
de stammen des Heren volgens Israels wet
om de naam des Heren te loven.*

Quia illic sederunt sedes in iudicio:
sedes super domum David.
Rogate quae ad pacem sunt Jerusalem:
et abundantia diligentibus te.
Fiat pax in virtute tua:
et abundantia in turribus tuis.
Propter fratres meos et proximos meos:
loquebar pacem de te.
Propter domum Domini Dei nostri:
quaesivi bona tibi.
Gloria Patri, et Filio,
et Spiritui Sancto:
Sicut erat in principio,
et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum.
Amen.

VII

Duo Seraphim clamabant alter ad alterum:
Sanctus, sanctus, sanctus Dominus
Deus sabaoth.
Plena est omnis terra gloria eius.
Tres sunt qui testimonium dant in coelo:
Pater, Verbum et Spiritus Sanctus.
Et hi tres unum sunt.
Sanctus, sanctus, sanctus Dominus
Deus Sabaoth.
Plena est omnis terra gloria eius.

VIII

Antifoon 'Iam hiems transiit'

Iam hiems transiit, imber abiit et recessit:
Surge amica mea, et veni.

Nisi Dominus aedificaverit domum:
in vanum laboraverunt qui aedificant eam.
Nisi Dominus custodierit civitatem:
frustra vigilat qui custodit eam.
Vanum est vobis ante lucem surgere:
surgite postquam sederitis,
qui manducatis panem doloris.
Cum dederit dilectis suis somnum:
ecce haereditas Domini filii:
merces fructus ventris.
Sicut sagittae in manu potentis:

*Want daar staan de zetels voor het gericht
zetels voor het huis van David.
Jerusalem: Vraagt om vrede voor Jeruzalem:
en rijkdom voor wie U beminnen:
Vrede zij uw deel:
en overvloed heerse binnen uw muren.
Omwille van mijn broeders en mijn naasten,
roep ik vrede over U af:
Omwille van het huis van de Heer, onze God,
smee ik om heil voor U.
Ere zij de Vader, en de Zoon,
en de Heilige Geest:
zoals het was in den beginne,
en nu, en altijd,
en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.*

[Jesaja/Johannes]

*Twee Serafijnen riepen elkaar toe:
Heilig, heilig, heilig is God,
de Heer der heerscharen.
De hele aarde is vervuld van zijn heerlijkheid.
Drie getuigen er in de hemel:
De Vader, het Woord en de Heilige Geest.
En deze drie zijn een.
Heilig, heilig, heilig is God
de Heer der heerscharen.
De hele aarde is vervuld van zijn heerlijkheid.*

[Psalm 126]

[Hooglied]

*De winter is heen, de regentijd voorgoed voorbij:
Sta op mijn liefste, en kom.*

*Als de Heer het huis niet bouwt,
vergeefs werken de bouwlieden eraan.
Als de Heer de stad niet bewaart,
vergeefs waken haar wachters.
Vruchteloos is Uw opstaan voor het daglicht:
staat op als U bent uitgerust,
gij die brood der smarten eet.
Hij immers geeft zijn uitverkorenen slaap:
Zie, het erfdeel des Heren zijn zonen,
loon is de vrucht des lichaams.
Als pijlen in een sterke hand,*

ita filii excussorum.
Beatus vir qui implevit
desiderium suum ex ipsis:
non confundetur cum loquatur
inimicis suis in porta.
Gloria Patri, et Filio,
et Spiritui Sancto:
Sicut erat in principio,
et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum. Amen.

IX

Omnes hanc ergo sequamur,
qua cum gratia
mereamur vitam aeternam
consequamur. (E.: sequamur)
Praestet nobis Deus, Pater hoc et Filius
et Mater, cuius nomen invocamus
dulce miseris solamen. (E.: amen)
Benedicta es virgo Maria,
in saeculorum saecula.

X

Antifoon 'Speciosa facta es'

Speciosa facta es et suavis
In deliciis tuis, sancta Dei Genitrix.

Lauda Jerusalem Dominum:
lauda Deum tuum, Sion.
Quoniam confortavit
seras portarum tuarum:
benedixit filiis tuis in te.
Qui posuit fines tuos pacem:
et adipe frumenti satiat te.
Qui emittit eloquium suum terrae:
velociter currit sermo eius.
Qui dat nivem sicut lanam:
nebulam sicut cinerem spargit.
Mittit cristallum suum sicut bucellas:
ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
Emittet verbum suum et liquefaciet ea:
flabit spiritus eius, et fluent aquae.
Qui annuntiat verbum suum Jacob:
iustitias et iudicia sua Israel.
Non fecit taliter omni nationi:

*zo zijn de zonen der jeugd.
Gelukkig is de man die
zijn pijlkoker daarmee heeft gevuld:
hij wordt niet beschaamd als hij spreekt
met zijn vijanden in de poort.
Ere zij de Vader, en de Zoon,
en de Heilige Geest:
zoals het was in den beginne,
en nu, en altijd,
en in de eeuwen der eeuwen. Amen.*

[Anoniem, 16e eeuw]

*Laten wij haar daarom allen volgen
om door haar genade,
eeuwig leven te verwerven.
Laten wij haar volgen. (E: wij volgen)
Dat geve ons God, de Vader en de Zoon
en de Moeder, wier lieve naam wij aanroepen
tot troost voor de ellendigen. (E: amen)
Geprezen zijt gij, Maagd Maria,
in de eeuwen der eeuwen.*

[Psalm 147]

[Hooglied]

*U bent mooi, mijn liefste, en zo zoet
O heilige moeder Gods.*

*Loof de Heer, Jeruzalem:
Loof Uw God, Sion.
Want versterkt heeft hij
de grendels Uwer poorten:
Uw kinderen binnen U heeft hij gezegend.
Hij heeft vrede aan Uw grenzen gebracht
en verzadigt U met voedszaam graan.
Hij zendt zijn woord naar de aarde:
snel verspreidt zich zijn gebod.
Hij geeft sneeuw als wol:
nevel verstrooit hij als as.
Hij zendt zijn hagel bij brokjes:
wie zal zijn koude doorstaan?
Hij stuurt zijn woord en het dooit:
zijn adem blaast en de wateren stromen.
Hij heeft zijn woord aan Jacob meegedeeld:
zijn wet en zijn gebod voor Israel.
Geen volk heeft hij zo behandeld:*

et iudicia sua non manifestavit eis.
Gloria Patri, et Filio,
et Spiritui Sancto:
Sicut erat in principio,
et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum.
Amen.

noch heeft hij hun zijn gebod geopenbaard.
Ere zij de Vader, en de Zoon,
en de Heilige Geest:
zoals het was in den beginne,
en nu, en altijd,
en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.

===== p a u z e =====

XI

Sancta Maria, ora pro nobis.

Heilige Maria, bid voor ons.

Capitulum

Ab initio et ante saecula creata sum,
et usque ad futurum saeculum non desinam,
et in habitatione sancta coram ipso ministravi.

[Jezus Sirach]
Vóór de wereld, al in het begin, heeft Hij mij geschapen,
En zolang de wereld duurt verdwijn ik niet.
In de heilige tent deed ik dienst voor zijn aangezicht.

XII

Ave Maris stella Dei Mater alma,
atque semper Virgo, felix coeli porta.
Sumens illud Ave, Gabriels ore,
funda nos in pace, mutans evae nomen.
Solve vincla reis,
profer lumen caecis,
mala nostra pelle, bona cuncta posce.
Monstra te esse matrem,
sumat per te preces,
qui pro nobis natus, tulit esse tuus.
Virgo singularis, inter omnes mitis,
nos culpis solutos, mites fac et castos.
Vitam praesta puram, iter para tutum,
ut videntes Jesum, semper collaetemur.
Sit laus Deo Patri,
summo Christo decus, Spiritui Sancto, tribus
honor unus. Amen.

[Hymnus 11e eeuw]

Gegroet, sterre der Zee, milde Moeder Gods,
en eeuwig Maagd, gezegende poort des hemels.
Dat „Ave” aanvaardend uit Gabriels mond,
bevestig ons in vrede, de naam „Eva” omkerend.
Verbreek de boeien der schuldigen,
schenk licht aan de blinden
verdrijf onze gebreken, eis alle goede dingen.
Toon U een moeder,
dat Hij door U onze beden aanvaardt,
die voor ons is geboren, door U werd gebaad.
Uitverkoren maagd, zachtmoedig boven allen,
maak ons van zonden vrij, zachtmoedig en rein.
Maak ons leven zuiver, bereid ons een veilige weg,
opdat wij, Jezus ziende, ons altijd zullen verheugen.
Lof zij God de Vader,
eer voor Christus en de Heilige Geest,
gedrieën een in waardigheid. Amen.

Versiculum

Diffusa est gratia in labiis tuis
Propter ea benedixit te Deus in aeternum.

[Psalm 44:3]
Bevalligheid ligt op uw lippen
daarom heeft God u gezegend voor eeuwig.

XIII

Antifoon ‘Sancta Maria, succurre miseris’

Sancta Maria, succurre miseris,
luva pusillanimes, refove flebiles:

Heilige Maria, help de ongelukkige,
Help de oprechte, troost hen die wenen.

Ora pro polulo, interveni pro clero,
Intercede pro devoto femineo sexu:
Sentiant omnes tuum iuvamen,
Quicumque celebrant tuam sanctam
festivitatem.

Bid voor de mensen, grijp in voor de geestelijk-
heid,
Bemiddel voor de vrome vrouwen.
Mogen al diegenen
die uw feest viëren uw hulp voelen.

Magnificat

1 Magnificat anima mea Dominum.
2 Et exultavit spiritus meus:
in Deo salutari meo.
3 Quia respexit
humilitatem ancillae suae:
ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes.
4 Quia fecit mihi magna, qui potens est:
et sanctum nomen eius.
5 Et misericordia eius
a progenie in progenies:
timentibus eum.
6 Fecit potentiam in brachio suo:
dispersit superbos mente cordis sui.
7 Deposuit potentes de sede:
et exaltavit humiles.
8 Esurientes implevit bonis:
et divites dimisit inanes.
9 Suscepit Israel puerum suum:
recordatus misericordiae suae.
10 Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham et semini eius in saecula.
11 Gloria Patri, et Filio,
et Spiritui Sancto:
12 Sicut erat in principio,
et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum.
Amen.

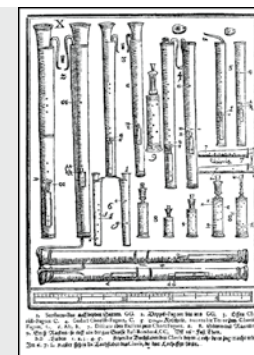
Magnificat

Mijn ziel prijst de Heer.
En mijn geest heeft zich verheugd
over God mijn Heiland.
Want hij heeft omgezien
naar de nederigheid van zijn dienstmaagd:
voortaan immers prijzen mij zalig
alle generaties.
Want de machtige heeft mij grote dingen gedaan
en heilig is zijn naam.
En zijn barmhartigheid is
van geslacht tot geslacht
bij degenen die hem vrezen.
Hij heeft macht uitgeoefend met zijn arm:
de hooghartigen heeft hij verstrooid.
Heersers heeft hij van de troon verstoten,
en eenvoudigen verhoogd.
Hongerigen heeft hij van het goede voorzien,
en rijken met lege handen weggestuurd.
Israel, zijn knecht, heeft hij gesteund,
indachtig zijn barmhartigheid.
Zoals hij heeft gesproken tot onze vaderen,
Abraham en zijn nageslacht in eeuwigheid.
Ere zij de Vader, en de Zoon,
en de Heilige Geest:
Zoals het was in den beginne,
en nu, en altijd,
en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.

dulciaan

De dulciaan of curtal is een blaasinstrument uit de renaissance en de rechtstreekse voorloper van de huidige fagot. De dulciaan, een dubbelriet-instrument, wordt, net als de blokfluit, in consorten gebouwd, van klein tot groot, en dus van hoog naar laag, in vele grootten en vormen.

Kenmerkend is de gevouwen conische buis met de voor blaas-instrumenten afwijkende vingerzettingen (gaten op de beide helften van de gebogen buis!). Dit bouwprincipe maakte grote exemplaren mogelijk (de voorlopers van de fagot), die voor die tijd (de renaissance) extreem lage tonen produceerden.

Uitvoerenden

Klaartje van Veldhoven, sopraan

Klaartje wordt geprezen vanwege haar heldere stemgeluid, haar avontuurlijkheid en integere interpretaties. Zij was al vanaf jonge leeftijd te horen op de concertpodia in binnen- en buitenland. Zij behaalde in 2006 cum laude haar masterdiploma solozang aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag, waar zij direct na haar afstuderen aangesteld werd als docente minor zang. Voor een specialisatie Oude Muziek studeerde zij aan de Schola Cantorum Basiliensis in Basel. Momenteel wordt zij gecoached door Jard van Nes en Johannette Zomer. Klaartje werkt regelmatig met het solo-ensemble van de Nederlandse Bachvereniging o.l.v. haar oom Jos van Veldhoven. www.klaartjevanveldhoven.nl

Bauwien van der Meer, sopraan

Bauwien studeerde aan het Koninklijk Conservatorium bij Sasja Hunnago, die haar nog steeds coacht. Daarnaast volgt ze lessen bij Gemma Visser. Haar Masters haalde ze aan de Nieuwe Opera Akademie. Daar zong ze de titelrol Alcina onder leiding van Richard Egarr. Voor deelname aan de postmasteropleiding van het VocaalLAB kreeg ze een beurs van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Als freelancer zingt zij nog regelmatig bij het vocaalLAB. Bauwien volgde masterclasses bij onder meer Claron McFadden, Barbara Hannigan, Olaf Bär, Jard van Nes en Rudolf Jansen. www.bauwienvandermeer.nl

Petra Ehrismann, alt

Petra is geboren in Zwitserland. Na de middelbare school begon zij haar studie dwarsfluit aan de Musikhochschule Winterthur-Zürich, waar ze in 1996 met onderscheiding afstudeerde. Zij is actief geweest op het gebied van zowel orkestspel als kamermuziek en is negen jaar lang verbonden geweest als dwarsfluitlerares aan de Jugendmusikschule Winterthur. Daarnaast hield zij zich ook al geruime tijd bezig met haar tweede instrument, de stem. In 2001 begon zij haar opleiding aan het Conservatorium van Amsterdam bij Pierre Mak en behaalde in juni 2006 haar diploma. Ze volgde meerdere masterclasses en sinds 2006 regelmatig privélessen bij Margreet Honig. www.petraehrisman.com

Jean-Léon Klostermann, tenor

Jean-Léon Klostermann treedt veelvuldig op als concertzanger. Tot zijn repertoire behoren werken van alle bekende en concert- en oratoriumcomponisten. Hij zong bijvoorbeeld onder leiding van Roy Goodman met Bachkoor Holland de aria's uit de Matthäuspassion en de Hohe Messe. Verder trad hij diverse malen als tenorsolist op bij Zaterdag Matinee Concertgebouw, bijvoorbeeld als Trin in Puccini's "La Fanciulla del West" onder leiding van Edo de Waart en als Ulrich Eisslinger in 'Die Meistersinger' o.l.v. Jaap van Zweden. In september 2008 debuteerde Jean-Léon bij De Nederlandse Opera waar hij inmiddels 6 rollen heeft gezongen.

www.tenor.eu

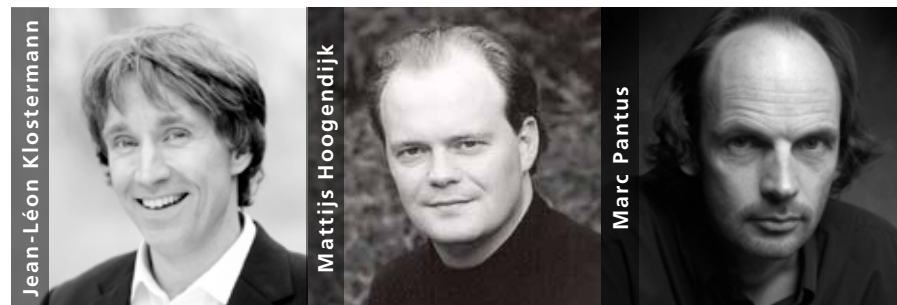
Mattijs Hoogendijk, tenor

Mattijs voltooide zijn zangstudie in Zwolle cum laude. Hij had les van Felix Schoonenboom en vervolgde zijn studie bij Cora Canne Meijer. Met zijn soepele, lyrische geluid en de gemakkelijke hoogte heeft Mattijs zich ontwikkeld tot een veelzijdig zanger met een evenzo veelzijdig repertoire. Mattijs zong vele operarollen en op het gebied van oratorium soleerde hij in de Maria Vespers van Monteverdi, de Messiah, het Mozart Requiem, Rossini's Petite Messe Solennelle de Bach Passionen. Per seizoen 2008/2009 is Mattijs als vast koorlid aan het Nederlands Kamerkoor verbonden. Daar was hij als solist te horen in concerten en radio-opnamen met Reinbert de Leeuw, Nikolaus Harnoncourt en Risto Joost.

www.mattijshoogendijk.com

Marc Pantus, bas/bariton

Bas-bariton Marc Pantus is thuis in zowel opera- als oratorierepertoire. Dit seizoen was hij te horen in Handels Messiah, Mendelssohns Elijah en voerde hij met het Nederlands Blazers Ensemble Rossini's opera Il Turco in Italia uit. Marc is een veel geziene solist bij uitvoeringen van cantates en passies van Bach. Hij studeerde aan de conservatoria van Utrecht en Den Haag bij respectievelijk Udo Reinemann en Meinard Kraak, en aan het Steans Institute for Young Artists in Chicago (V.S.), waar hij les had van onder andere Thomas Allen, Christa Ludwig, Barbara Bonney, Elisabeth Söderström en Roger Vignoles. Op dit moment wordt hij gecoached door Margreet Honig. www.marcpantus.nl

Canticum Gregorianum

Canticum Gregorianum bestaat uit drie zangers: Frank Doodeman, Harrie Doodeman en Mark Heerink (tevens dirigent) en heeft als thuisbasis de H.H. Cyriacus en Franciscuskerk (de Koepelkerk) in Hoorn. Canticum Gregorianum is voortgekomen uit het koor Voces Cyriaci en heeft zich toegelegd op het zingen van het gregoriaans. Al enkele jaren zongen deze zangers de sologedeelten uit de gregoriaanse gezangen tijdens de hoogtijdagen in de Koepelkerk en sinds begin 2014 zingt deze schola ook zelfstandig tijdens concerten en kerkelijke vieringen. Canticum Gregorianum is te bereiken via de dirigent Mark Heerink: 06-23 40 08 43 of per e-mail: canticum.gregorianum@gmail.com

Accademia Amsterdam

De naam Accademia komt voort uit het 17de en 18de eeuwse Italië. In die tijd was een Accademia een instelling waar men niet alleen musiceerde maar ook discussieerde over allerlei zaken.

Accademia Amsterdam werd in 1990 opgericht door hoboïst Onno Verschoor. De musici zijn specialisten in het uitvoeren van Oude Muziek. Zij werken in ensembles als Les Musiciens du Louvre, De Nederlandse Bachvereniging, Currende en La Chapelle Royale. De concertmeesterplek wordt gedeeld door Jan Pieter van Coolwijk en Mariëtte Holtrop.

Het ensemble treedt regelmatig op in festivals, in binnen- en buitenland.

Ook verleent Accademia Amsterdam medewerking aan cantate-uitvoeringen, opera's en oratoria. Het ensemble organiseert eigen projecten en is ook actief in het kamermuziekcircuit.

Het ensemble maakte een levendige cd met barokdansen, "A Choice Collection of Dances". De samenwerking met Italiaanse collega's leidde tot de cd "Passie en Vakmanschap", met kamermuziek van weerszijde van de Alpen.

Accademia Amsterdam is bezig met een bijzonder project rond Händels leermeester F.W. Zachow. De eerste succesvolle cd is inmiddels uit en leidde tot concertuitnodigingen, onder andere in de VS.

Jaarlijks organiseert het ensemble een zomercursus kamermuziek/kunst/koken in Perugia (Italië) voor amateur-musici, (koor)zangers en liefhebbers van Italië. De cd's van Accademia Amsterdam kunt u in de pauze of na afloop van het concert kopen bij de koffietafel of de ingang van de zaal.

Accademia Amsterdam is in dit concert aanwezig met:

Jan Pieter van Coolwijk en Mariëtte Holtrop (viool), Niek Idema en Marleen Zoutman (altviool), Wilma van der Wardt (violoncello), Harjo Neutkens (theorbe), Kim Stockx (dulciaan), Blazersconsort* (cornetto/trombones) en Karel Smagge (clavecimbel/orgel).

*) Op het moment dat dit boekje werd gedrukt was de bezetting van het blazersconsort nog niet definitief.

www.accademia-amsterdam.nl

Paul Valk, dirigent

Paul Valk (1969) studeerde orgel, koördirectie en kerkmuziek aan het Conservatorium en aan het Nederlands Instituut voor Kerkmuziek, beide in Utrecht, en behaalde aldaar zijn diploma's. Daarnaast specialiseerde hij zich in piano, zang en orkestdirectie.

Zijn orgeldocenten waren o.a. Kees van Houten en Bernard Winsemius en leermeester voor koördirectie was Krijn Koetsveld.

Hij is vanaf 1993 dirigent van Sine Nomine.

Op dit moment dirigeert Paul Valk naast Sine Nomine nog drie andere koren: Het Amsterdams Gemengd Koor (grote oratoria in het Amsterdamse Concertgebouw) sinds 1999, met o.a.: meerdere keren Bach's *Matthäus Passion*, *Johannes Passion*, *Weihnachtsoratorium*, *Requiems* van Mozart en Verdi, *Messiah* van Händel, *Carmina Burana* van Orff. Verder: *Die Jahreszeiten* en *Schöpfung* van Haydn, en andere prachtige werken van Beethoven, Mendelssohn, Dvořák, Rossini, Britten en Poulenc.

Soli Amersfoort (grote oratoria in het Amersfoortse en elke 2 jaar in het buitenland) sinds 2012, met o.a.: de *Paulus* van Mendelssohn.

Tot voor kort was hij dirigent van het koor van de Dominicuskerk in Amsterdam sinds 1998. Een levendige, oecumenische basisgemeente en broedplaats

voor nieuwe, Nederlandstalige liturgische gezangen. Viering van de liturgie wordt regelmatig aangepast aan nieuwe visies en inzichten. In deze functie op deze plek staat hij letterlijk in de voetsporen van Bernard Huijbers en Tom Löwenthal. Ook ontwikkelt Paul Valk nieuwe liturgische gezangen (op 3 cd's te beluisteren). In het verlengde hiervan geeft hij lied-/koordagen in het land op aanvraag van kerkgemeentes of parochies.

Incidenteel leidt Paul Valk ook nog vocaal ensemble Octagon uit Utrecht, een 8-tot-10-koppig gezelschap. Hij is dan continuospeler en stuurt al spelend het geheel aan. Zo voerden ze de *Musikalische Exequien* (Schütz) en *Membra Jesu Nostri* (Buxtehude) uit in o.a. De Nieuwe Kerk en de Hermitage, beide in Amsterdam.

Vermeldenswaard is nog het dirigeren van een 'scratch' in 2012, 2013 en 2014 in de Pieterskerk in Leiden. Uitgevoerd werd de *Messiah* van Händel met een deelnemerskoor van ruim 900 middelbare scholieren! In 2014 deed hij op vergelijkbare wijze Bachs *Matthäus Passion* in Beverwijk.

Verder is Paul Valk begeleider van koren, instrumentalisten en vocalisten op orgel en/of piano en geeft hij dirigentencursussen voor de Nederlandse Sint Gregoriusvereniging.

Kamerkoor Sine Nomine

Kamerkoor Sine Nomine is een hechte groep goede amateurzangers. Paul Valk houdt ervan om met het koor niet alleen traditionele en serieuze concerten te geven, maar ook om buiten de gebaande paden te gaan. Zo deed het koor in 2004 in tien voorstellingen mee aan de opera *Trijn*, die gecomponeerd was bij het 750-jarig bestaan van Alkmaar. In 2005 gaf het een concert in Warmenhuizen samen met een balletdanseres en in 2007 was er in Heiloo de theatrale uitvoering van *Dido and Aeneas* van Henry Purcell. Het koor heeft ook meermalen in het buitenland opgetreden, onder andere in Darmstadt in Duitsland met muziek van Arvo Pärt en in november 2006 in Kopenhagen, waar het *Requiem* van Gabriel Fauré op het programma stond.

Paul Valk

Samen met het Amsterdams Gemengd Koor, dat ook geleid wordt door Paul Valk, zong het koor in februari 2007 mee met *Carmina Burana* van Carl Orff in het Concertgebouw in Amsterdam. Samen met Alkmaars Kleinkoor Good Company werd begin 2009 voor een groot publiek in Schagen en Amsterdam het beroemde *Requiem* van Maurice Duruflé uitgevoerd.

In november 2010 stond Sine Nomine op het podium van de grote zaal in het Concertgebouw in Amsterdam. Samen met het Amsterdams Gemengd Koor (AGK) zong

het koor onder leiding van Paul Valk mee in het *Magnificat* van John Rutter en in de *Carmina Burana* van Carl Orff en in december in de Beurs van Berlage in Amsterdam. Daar voerde Sine Nomine samen met het Amsterdams Gemengd Koor en Symfonisch Blaasorkest ATH voor 600 mensen de wereldpremière van *Poems from Guantanamo* uit van Bernard van Beurden.

In 2011 bestond Sine Nomine 35 jaar en dat is gevierd met twee bijzondere concerten. *Membra Jesu Nostri* voor koor, solisten en strijkers en continuo is twee keer met groot succes uitgevoerd. En een lang gekoesterde wens kwam in november uit. Toen zong een versterkt Sine Nomine in Heiloo en Den Helder *Ein Deutsches Requiem* van Johannes Brahms. Het waren hoogtepunten voor zowel muzikanten als voor het publiek.

In het voorjaarsconcert van 2012 stond het *Stabat Mater* centraal en kon Sine Nomine laten horen dat het zowel in de oude muziek, zoals de 10-stemmige uitvoering van Scarlatti, als in de moderne versie van de componist Nystedt goed thuis is. In september vond een uitvoering plaats met het vermaarde Tsjechische kinderkoor Carmina. In 2013 volgden *Hymn to St. Cecilia* met werken van o.a. Britten, Hindemith en Haydn en *The Road to Paradise* met o.a. *Leonardo Dreams of his Flying Machine* van Eric Whitacre.

Sine Nomine bestaat uit:

- Sopranen: Christine Dragt, Anna Jonker, Žanna Naidionova, Marga van der Pol, Janneke Schuppert, Maaïke Sillmann, Simone Sohier, Iris Wimmers.
- Alten: Loes Aartsen, Nel Beemster, Edmée Boerrigter, Titia Boerrigter, Christa Bos, Wilma Bos, Roosmarie van Dijk, Cornelia Wiemers.
- Tenoren: Erik Beemster, Jan Berghuis, René Burger, Fred Jonkhart, Hans Spaans, Maarten Streekstra.
- Bassen: Richard den Bak, Henk Blankevoort, Herman van der Mark, Guido Schneider, Wilbert Sentenie, Wessel Slöetjes, Wim Timmer.
- Dirigent: Paul Valk.

kamerkoor Sine Nomine

Dit concert is, behalve door de uitvoerenden,
mede mogelijk gemaakt door onze subsidiënten

VSF fonds,

Prins Bernhard Cultuurfonds,

Dr. Hofstee Stichting,

sponsors, adverteerders, donateurs en vrijwilligers.

Onze hartelijk dank hiervoor.

Heeft u genoten van dit concert?

Ons volgende concert zal begin 2015 plaatsvinden waarin we o.a. zullen uitvoeren het Requiem van Herbert Howells en de Dubbelkorige Mis van Joseph Rheinberger en verder nog werken van o.m. Purcell, Morley en Weelkes.

Wilt u altijd op de hoogte blijven?

Dan kunt u zich op onze website www.sinenominealkmaar.nl aanmelden voor gratis toezending van ons Concertnieuws. Dan krijgt u enkele keren per jaar informatie over onze optredens in uw mailbox.

Draagt u ons koor een warm hart toe?

Dan kunt u ons financieel extra steunen door donateur te worden.
U bent reeds donateur vanaf € 25 per jaar. Kijk op onze website www.sinenominealkmaar.nl voor meer informatie en aanmelding als donateur.

Wilt u adverteren in onze programmaboekjes?

Vanaf slechts € 35 is het al mogelijk te adverteren in één van onze programmaboekjes.
Vraag ons naar alle mogelijkheden: info@sinenominealkmaar.nl

Wij zien u graag weer terug bij één van onze concerten!

Praktijk voor orthomoleculaire geneeskunde en gewichtsregulatie

ORTHOVISIE

WILMA BOS
orthomoleculair arts

Oude Kanaaldijk 7
1825 AT Alkmaar
orthovisie@kpnmail.nl
072-531 79 90

Lunchgalerie 't Landwijff

Kapelsteeg 4, Alkmaar (hoek Laat)

Tot en met augustus in de galerie:
hyperrealistische materieschilderijen
van **Ger Supheert**.

In de beeldentuin t/m juni nieuw werk
van Sine Nomine-bas **Guido Schneider**.

Woensdag-zondag 10.30-17.00 uur

Heerlijke koffie en thee,
zondagbrunch, lunch, high-tea...
Als enige in Alkmaar:
100% biologisch, vers & fair-trade
(Skal-gecertificeerd!)

www.tlandwijff.nl

Jan Boonplein 6, De Rijp
Voor info/reserveringen:
0299-67 19 92

van dinsdag t/m zondag
geopend vanaf 10:30 uur

Een unieke locatie in het van De Rijp!

WWW.LUNCHROOMDEWALVIS.NL

Marga van der Pol
blokfluitist / **scandinavist**

Blokfluitles / ensembles
Deense les, vertalen D-NL
Scandinavische letterkunde

06-36114644
margavanderpol@msn.com

Bezoek ook eens onze website:
www.sinenominealkmaar.nl

Colofon

Teksten:
Paul Valk, Marga van der Pol

Grafische vormgeving:
Richard den Bak (RICH)

RICH

graphic design

